

ЗВІТ

Про результати акредитаційної експертизи освітньої програми

Заклад вищої освіти	Сумський державний університет
Освітня програма	20749 економіка
Рівень вищої освіти	Доктор філософії
Спеціальність	051 Економіка

Цей звіт складений за наслідками акредитаційної експертизи згаданої вище освітньої програми, що проводилася Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Звіт є результатом роботи експертної групи. Його основним призначенням є систематизація отриманої інформації, її аналіз та безпосереднє оцінювання якості освітньої програми. Звіт призначений як безпосередньо для закладу вищої освіти, так і для широкої громадськості. Він є публічним документом та буде оприлюднений на сайтах Національного агентства і закладу вищої освіти. Він також є підставою для прийняття подальших рішень галузевою експертною радою та Національним агентством.

Детальніше про мету і порядок проведення акредитації можна дізнатися на вебсайті Національного агентства – <https://naqa.gov.ua/>

Використані скорочення:

ID - ідентифікатор

ВСП - відокремлений структурний підрозділ

ЄДЕБО - Єдина державна електронна база з питань освіти

ЄКТС - Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система

ЗВО - заклад вищої освіти

ОП - освітня програма

Загальні відомості

1. Інформація про освітню програму

Назва ЗВО	Сумський державний університет
Назва ВСП ЗВО	не застосовується
ID освітньої програми в ЄДЕБО	20749
Назва ОП	економіка
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	051 Економіка
Спеціалізація (за наявності)	відсутня
Рівень вищої освіти	Доктор філософії
Вид освітньої програми	Освітньо-наукова

2. Відомості про склад експертної групи та акредитаційну експертизу

Склад експертної групи	Халіна Вероніка Юріївна, Шандар Анна Михайлівна, Медвідь Вікторія Юріївна (керівник)
Залучений представник роботодавців	не застосовується
Дати візиту до ЗВО	21.09.2020 р. – 23.09.2020 р.

3. Посилання на документи, які підлягають оприлюдненню закладом вищої освіти на своєму вебсайті

Відомості про самооцінювання ОП	https://www.sumdu.edu.ua/images/content/general/accreditation/sumdu_doctor_economy_self-esteem.pdf
Програма візиту експертної групи	https://www.sumdu.edu.ua/images/content/general/accreditation/sumdu_doctor_economy_visit-program.pdf

4. Інформація про наявність у звіті інформації з обмеженим доступом

Звіт не містить інформацію з обмеженим доступом

I. Наявність або відсутність підстав для відмови в акредитації, не пов'язаних із відповідністю Критеріям оцінювання якості освітньої програми

На думку експертної групи, підстави для прийняття рішення про відмову в акредитації з підстав, не пов'язаних із відповідністю критеріям оцінювання якості освітньої програми:

відсутні

II. Резюме

Загальні враження про ОП, найголовніші висновки щодо відповідності Критеріям

ОНП є актуальною з урахуванням тенденцій розвитку спеціальності, збалансованою у контексті врахування регіонального ринку праці, інтересів стейкхолдерів. Вона узгоджується із місією та стратегією розвитку ЗВО. Структура та зміст ОП мають узгоджену структурно-логічну схему. ОП має необхідне матеріально-технічне, інформаційне, навчально-методичне, кадрове забезпечення. ОП відповідає чинним критеріям акредитації. ОП орієнтована на потреби здобувачів, що підтверджується системними опитуванням та діалогом. Чітка структурованість ОП за обсягом та змістом, що у підсумку дозволяє досягти визначених цілей та програмних результатів навчання. Експертна група зазначила, що за всіма критеріями ОП відповідає якісному рівню організації всіх освітніх процесів. ЗВО має усталену культуру забезпечення якості освіти. Можна говорити про взірцевість за більшістю критеріїв. У ЗВО є чітко вибудована інституційна складова забезпечення якості освіти. Всі стейкхолдери ОНП є повноцінними партнерами. У ЗВО дотримані принципи прозорості та публічності. ОНП відрізняється високим рівнем наукової складової, інтернаціоналізації та залученості здобувачів до дослідницької діяльності. Заклад вищої освіти стимулює розвиток викладацької майстерності через проведення спільних лекцій, підвищення кваліфікації, щорічне оцінювання науково-педагогічних працівників. Таким чином, ОП та освітня діяльність за цією програмою загалом відповідають усім критеріям Додатку до Положення про акредитацію освітніх програм (рівень А).

Підсумок сильних сторін програми та позитивних практик

Наявність в організаційній структурі Експертної ради, систематичне (не перший рік) залучення потенційних стейкхолдерів до освітнього процесу. Позитивною практикою є наявність в університеті Тимчасового стандарту вищої освіти зі спеціальності 051 Економіка. Достатньо різноманітний перелік вибіркових дисциплін за каталогами, що доповнюють загальні та фахові компетентності, а також дозволяють здобувачу обрати власну траєкторію навчання. Здобувачі обирають дисципліни у відповідності до вибіркових каталогів. Наявність практики опитування роботодавців, здобувачів та випускників щодо якості проектування структури та змісту ОНП. Розроблений в ЗВО перелік локальних нормативних актів повністю охоплює питання, які мають бути врегульовані для забезпечення внутрішньої системи якості освіти. Академічна кваліфікація НПП підтверджується високими індексами цитування наукових публікацій за профілем ОП, зокрема в Міжнародних наукометричних базах. Проведення конкурсного відбору науково-педагогічних працівників здійснюється за формалізованими показниками. Впроваджено в практику заповнення інформаційної довідки, яка дозволяє застосувати диференційований підхід до процедури конкурсу. В університеті створено окремий структурний підрозділ - Центр розвитку кадрового потенціалу навчального закладу. Головним завданням якого є формування в університеті системи безперервного, взаємоузгодженого та послідовного розвитку професійних компетенцій співробітниками за всіма напрямками їх діяльності. Наукові керівники та здобувачі є активними дослідниками, свідченням чого є численні публікації (у т.ч. у виданнях, що індексуються міжнародними базами даних) та участь у проєктах. Весь процес освітньої діяльності \ прозорим для всіх учасників.

Підсумок слабких сторін програми та рекомендації з її удосконалення

Відсутність практичної підготовки до 2019 року ускладнює оцінку структури ОНП в повному обсязі. Можливість опанування здобувачами практики педагогічної майстерності (більшість здобувачів працюють стажерами та асистентами) не дозволяє забезпечити виконання повноцінної програми практики. Експертна група рекомендує посилити перелік soft skills, які можуть опанувати здобувачі. Під час ознайомлення з програмами вступу експертна група відмітила неточності у переліку дисциплін, що винесено на іспит. Рекомендуємо переглянути методичні рекомендації до програми вступного фахового випробування та навести коректний перелік дисциплін, що винесені на вступний іспит (зокрема, відсутні питання для підготовки, рекомендована література за дисциплінами "Інвестування" та "Економіка розвитку"). Рекомендується підвищити ефективність системи моніторингу щодо виявлення випадків порушення принципів академічної доброчесності.

III. Аналіз

У цьому розділі експертна група описує встановлені під час акредитаційної експертизи фактичні обставини, аналізує та оцінює їх, а також надає свої рекомендації щодо удосконалення ОП та діяльності за нею за окремими критеріями.

Критерій 1. Проектування та цілі освітньої програми:

1. Освітня програма має чітко сформульовані цілі, які відповідають місії та стратегії закладу вищої освіти.

Цілі ОП чітко сформовані, відповідають місії та Стратегічному плану ЗВО до 2026 р. (ВР, протокол № 5 від 12.12.2019; конференція трудового колективу, протокол № 7 від 24.01.2020). Зокрема, цілі ОП полягають у "забезпеченні висококваліфікованих фахівців у сфері економіки, які виявляють лідерські якості, здатні генерувати нові знання, саморозвиватися; володіють дослідницькими навичками високого рівня..". Така ціль відповідає стратегічному баченню ЗВО, як: університету інноваційного типу, конкурентоспроможному університету зі стійкими демократичними традиціями. Ця відповідність була також чітко сформульована гарантом ОП під час запланованих в програмі акредитації зустрічей. На сайті у вільному доступі розміщено: Стратегічний план розвитку університету до 2026 р. (<https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=52fedeb8-8e42-ea11-b021-001a4bebd04a&kind=1>). Унікальність (особливість) програми, як було зазначено під час зустрічей з гарантом та викладачем складом, полягає у формуванні компетентностей щодо управління системами різної ієрархії, економіки розвитку систем сталого інформаційного суспільства.

2. Цілі освітньої програми та програмні результати навчання визначаються з урахуванням позицій та потреб заінтересованих сторін.

Розробка, затвердження, моніторинг, перегляд ОНП регулюються Положенням про освітні програми <https://tinyurl.com/ruzvvhxk>, Методичною інструкцією «Загальні вимоги до структури, змісту та оформлення освітніх програм» <https://tinyurl.com/vdq6lys>. Цілі освітньої програми та програмні результати навчання, як зазначено було зазначено гарантом програми, визначаються з урахуванням позицій та потреб наступних стейкхолдерів: здобувачів вищої освіти, випускників, роботодавців, академічної спільноти, органів місцевого самоврядування. Інтереси здобувачів враховуються на основі систематичних опитувань. На сайті університету - кафедри економіки, підприємства та бізнес - адміністрування є результати анкетування за 2018-2019 н.р. та 2019-2020 н.р. (<https://econ.fem.sumdu.edu.ua/uk/entrants-n-students/learning/postgraduatestudents>) здобуваїв третього рівня вищої освіти. Під час спілкування із Під час спілкування із роботодавцями встановлено, що дійсно обговорення пропозицій щодо удосконалення змісту ОП відбуваються систематично, відслідковується постійних діалог ЗВО та роботодавців. Зокрема, на зустрічах особисто були присутні: к.е.н., директор ТОВ "Роад Констракшн" Макарюк О.В.; к.е.н., фінансовий директор ТОВ "РОМАНОФ ЛТД" Романюк С.О.; к.е.н., директор ФОП "Горобченко Д.В." Горобченко Д.В.; директор з організаційного розвитку компанії CPSC к.е.н. Домбровський В.С. Учасники зустрічі зазначили, що постійно відкриті до співпраці, зацікавлені у підготовці теоретиків-практиків за дуальною формою навчання (навіть за третім рівнем вищої освіти), наприклад на підприємстві ТОВ "Роад Констракшн" вже відкрито новий навчальний клас для проведення навчальних занять. Також в ЗВО, з метою забезпечення високої якості професійної підготовки випускників, з 2016 р. існує Експертна рада роботодавців зі спеціальності «Економіка підприємства». Відповідно до наказу ректора № 0200-І від 07.03.2019 р. «Про затвердження складу Експертних рад роботодавців» була затверджена Експертна рада роботодавців зі спеціальності «Економіка», що функціонує в оновленому складі. Як зазначив гарант програми Експертну раду створено задля взаємодії та комплексної співпраці з роботодавцями в питаннях удосконалення ОП. На сайті університету - кафедри економіки, підприємства та бізнес - адміністрування (<https://econ.fem.sumdu.edu.ua/uk/aboutus/coemployers/e051>) у вільному доступі розміщено всю інформацію щодо співпраці із роботодавцями: склад ради, план роботи ради, протоколи сільних засідань (2016-2020 р.). Також у вільному доступі розміщено всі відгуки роботодавців (<https://econ.fem.sumdu.edu.ua/uk/aboutus/coemployers/employersrew>).

3. Цілі освітньої програми та програмні результати навчання визначаються з урахуванням тенденцій розвитку спеціальності, ринку праці, галузевого та регіонального контексту, а також досвіду аналогічних вітчизняних та іноземних освітніх програм.

Цілі та програмні результати навчання націлені на підготовку здобувачів регіональної та галузевої спрямованості. Пріоритетом ОП є "функціонування і розвиток економічних систем на локальному, регіональному, національному та міжнародному рівнях". Це підтверджується наведеною інформацією у ВС, переліком та тематикою наукових публікацій аспірантів, спілкуванням із аспірантами та роботодавцями. Зокрема, окремі освітні компоненти програми введені в навчальний процес на основі укладання Меморандуму між СумДУ та Сумською міською радою щодо розроблення та впровадження в м. Суми концепції "Smart City Суми". ОП розроблена на основі вивчення досвіду вітчизняних "університетів-лідерів" (КНУ ім. Т. Шевченка, ХНУ ім. Каразіна, ЛНУ ім. Івана Франка, ОНУ ім. І.І. Мечникова). Досвід іноземних ЗВО враховано на основі вивчення силабусів МТН201G Вільного університету Брюсселю, Бельгія (зокрема, як зазначив гарант, ознайомлення із силабусом стало можливе за рахунок співпраці із бельгійським професором Люком Хайнц) та ECON615 Університету Меріленд, м. Коледж Парк, Меріленд, США (зокрема, як зазначив гарант, ознайомлення із силабусом стало можливе за рахунок піврічного міжнародного стажування члена РПП проф. Сотнік І.М.).

4. Освітня програма дозволяє досягти результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти (за наявності). За відсутності затвердженого стандарту вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти, програмні результати навчання повинні відповідати вимогам Національної рамки кваліфікацій для відповідного кваліфікаційного рівня.

За відсутності затвердженого стандарту вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти, програмні результати навчання повинні відповідати вимогам Національної рамки кваліфікацій для відповідного кваліфікаційного рівня. Факти, докази та їх аналіз: Стандарт вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти відсутній. В ЗВО розроблено Тимчасові Стандарти вищої освіти: 2016 р. (<https://drive.google.com/file/d/1gx02HwCzkQ5DnOyBcwoHhGl3ez8oLLt/view>) та 2019 р. (https://drive.google.com/file/d/154JWVzcKJdKN-F_1sghUp5A-M2DPaTV9/view) відповідно до НРК. Гарант програми зазначив, що при розробці Тимчасових стандартів керувалися Методичними рекомендаціями щодо розроблення стандартів вищої освіти. Атестація здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у відповідності до Тимчасового стандарту здійснюється постійно діючою або спеціалізованою вченою радою, утвореною для проведення разового захисту, на підставі публічного захисту наукових досягнень у формі дисертації.

Загальний аналіз щодо Критерію 1:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 1.

Ціль ОП відповідає місії та стратегічному плану ЗВО до 2026 р.. Цілі ОП та ПРН визначаються з урахуванням позицій та потреб стейкхолдерів (здобувачів, академічної спільноти, роботодавців, органів місцевого самоврядування), тенденцій розвитку спеціальності, ринку праці, галузевого та регіонального контексту. Систематичною є практика проведення онлайн опитувань здобувачів вищої освіти. Під час розробки ОП враховано досвід вітчизняних та іноземних програм. ПРН сформовані у відповідності до НРК. ОП дозволяє досягти результатів навчання, враховуючи формування загальних, фахових програмних компетентностей та практичних навичок. Форма атестації здобувачів здійснюється на підставі публічного захисту наукових досягнень у формі дисертації.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 1.

Недоліків не виявлено. Рекомендуємо регламентувати процедуру розгляду результатів анкетування та інформування здобувачів освіти про вжиті заходи в частині удосконалення ОП.

Рівень відповідності Критерію 1.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 1.

ОП відповідає за якісними характеристиками за підкритеріями 1.1, 1.2, 1.3, 1.4., недоліків не виявлено. Наявність в організаційній структурі Експертної ради, систематичне (не перший рік) залучення потенційних стейкхолдерів до освітнього процесу свідчить про якісну відповідність Критерію.

Критерій 2. Структура та зміст освітньої програми:

1. Обсяг освітньої програми та окремих освітніх компонентів (у кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи) відповідає вимогам законодавства щодо навчального навантаження для відповідного рівня вищої освіти та відповідного стандарту вищої освіти (за наявності).

Освітньо-наукова програма оновлена 28.08.2020 року. У контексті ОНП третього рівня вищої освіти норми цього підкритерію, що визначені ч. 6, ст. 5 Закону «Про вищу освіту» виконані, а саме нормативний строк підготовки доктора філософії в аспірантурі становить чотири роки. Обсяг ОНП, яка розроблена у 2016 р. (<https://op.sumdu.edu.ua/#/programm/1236>) та переглянута у 2019 р. (<https://op.sumdu.edu.ua/#/programm/1233>), а також у 2020 р. (<https://op.sumdu.edu.ua/#/programm/1393>) складає 60 кредитів ЄКТС. Цей обсяг розподіляється таким чином: обов'язковим компонентом передбачено 45 кредитів (75%), вибіркові компоненти складають 15 кредитів (25%). Строк підготовки доктора філософії в аспірантурі Університету відповідає нормативним чотирьом рокам і загалом становить 208 тижнів (52 тижні на рік). Обсяг освітньої складової ОНП та строк підготовки доктора

філософії за даною ОНП протягом періоду її існування залишався незмінним. З огляду на відсутність затвердженого стандарту вищої освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем за спеціальністю «Економіка» у Сумському державному університеті було розроблено Тимчасовий стандарт вищої освіти зі спеціальності 051 Економіка (ТСВОЕ) відповідно до Національної рамки кваліфікацій (НРК). При його підготовці враховані Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти <https://tinyurl.com/y7wzuo59>.

2. Зміст освітньої програми має чітку структуру; освітні компоненти, включені до освітньої програми, складають логічну взаємопов'язану систему та в сукупності дозволяють досягти заявлених цілей та програмних результатів навчання.

ОП має чітку структуру та містить: профіль освітньої програми; перелік освітніх компонентів за семестрами викладання; матрицю відповідностей програмних компетентностей компонентам ОП; матрицю забезпечення програмних результатів навчання відповідними компонентами ОП. Програма забезпечує обов'язковими компонентами усі програмні компетентності (загальні та фахові), а також результати навчання. Додатково це здійснюють і вибіркові компоненти. Але варто відзначити і деяку диспропорцію у забезпеченні компетентностей та ПРН. Наприклад, ПРН7 та ПРН 12 формуються в результаті вивчення двох ОК, а ПРН2 – 8-х ОК. Загалом освітні компоненти, включені до освітньої програми у сукупності дозволяють досягти заявлених цілей та програмних результатів навчання. В ОНП 2016 року передбачено 13 компетентностей і 12 ПРН, в 2020 році – 13 компетентностей (6 ЗК, 7 ФК) і 13 ПРН. Викладання освітньої складової ОНП (теоретична складова) відбувається в перші 4 семестри. Склад обов'язкових ОК відповідає п.27 Постанови КМУ №261. Аналіз силабусів обов'язкових освітніх компонент (<https://goo-gl.su/JimmSP>) дозволив прийти до висновку про те, що в цілому ОК дозволяють досягти заявленої цілі та ПРН. В цілому програмні результати корелюють з компетентностями, які формуються по завершенню вивчення обов'язкових компонентів ОНП.

3. Зміст освітньої програми відповідає предметній області визначеної для неї спеціальності (спеціальностям, якщо освітня програма є міждисциплінарною).

Зміст ОП відповідає предметній області спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», що підтверджується тематичним змістом обов'язкових компонентів ОП. Певною мірою цьому сприяють врахування досвіду аналогічних вітчизняних і іноземних освітніх програм та регулярні проведення обговорень освітньої програми. За результатами фокус-груп зі здобувачами, випускниками та роботодавцями вдалося підтвердити, що ОНП «Економіка» забезпечує підготовку фахівців, які здатні виявляти лідерські якості, генерувати нові знання, саморозвиватися; володіти дослідницькими навичками високого рівня та інноваційними методами наукової і педагогічної діяльності, системним мисленням та мати достатні знання, навички і світогляд для управління розвитком соціально-економічних систем на основі гармонізації навчальної та дослідницької діяльності, генерації та трансферу знань в академічне і бізнес-середовище, активізації міжнародної діяльності. Підтвердженням цього є, по-перше, активна науково-дослідна робота здобувачів (<https://sumdu.edu.ua/uk/science/research-works/research-mon.html>, <https://sumdu.edu.ua/uk/science/research-works/research-external.html>, <https://sumdu.edu.ua/uk/science/research-works/international-projects.html>), залученість деяких з них до виконання науково-дослідних тем/проектів, яка має конкретні результати у вигляді наукових статей, опублікованих у фахових виданнях, У деяких здобувачів є статті, що індексуються у БД Scopus та/або WoS (зокрема, С.Миненко, О.Пономаренко, В.Дашкін, Л.Люльова). Так, на фокус-групі одна з аспіранток підтвердила участь в науковому проекті, що виконується спільно з керівником, інша аспірантка розказала про спроби підготовки грантової заявки на отримання фінансування для реалізації наукового проекту. Окрім того, на фокус-групах з НПП і аспірантами було з'ясовано, що освітні компоненти, які складають обов'язкову частину, мають специфічний економічний контекст та спрямовані на виконання дисертаційного дослідження. ОНП не є міждисциплінарною, проте теми дисертаційних досліджень охоплюють різні сфери економічних знань. Активно впроваджується економіко-математичне моделювання в дисертаційні дослідження.

4. Структура освітньої програми передбачає можливість для формування індивідуальної освітньої траєкторії, зокрема через індивідуальний вибір здобувачами вищої освіти навчальних дисциплін у обсязі, передбаченому законодавством.

Особливості реалізації способів формування індивідуальних освітніх траєкторій здобувачами вищої освіти, розподіл функціональних обов'язків у сфері організаційної, інформаційної та консультативної підтримки викладені у відповідних локальних нормативних актах, розміщених на сайті СумДУ. Сформована нормативна база для забезпечення права здобувачів на вільний вибір дисциплін: Положення про організацію освітнього процесу <https://tinyurl.com/uattv2r>; накази ректора «Про організацію викладання дисциплін вільного вибору» <https://tinyurl.com/ukt3wby>. ОНП передбачено вибір 5 кредитів ЄКТС із каталогу вибіркового компонент загальної підготовки та 10 кредитів ЄКТС із каталогу компонент фахової підготовки (<https://goo-gl.su/izCvP6>). Аналіз освітньої складової індивідуальних планів здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП «Економіка» 2-го та 4-го р.н. дозволяє зробити висновок, що вибір дисциплін підтверджує спеціалізовану підготовку аспірантів відповідно до тематики конкретних наукових досліджень.

5. Освітня програма та навчальний план передбачають практичну підготовку здобувачів вищої освіти, яка дозволяє здобути компетентності, необхідні для подальшої професійної діяльності.

У 2019 році до структури ОНП було додано педагогічну практику за професійним спрямуванням. Відповідно до ОНП на педагогічну практику за професійним спрямуванням передбачено 4 кредит. Організаційне забезпечення процесу проходження практики забезпечується Програмою з педагогічної практики за професійним спрямуванням здобувачів третього освітньо-наукового рівня (https://drive.google.com/file/d/1KL-ucO6smmKx4mtdkFfCzhr_wc_nHTMY/view), яка регламентує форми, організацію, здійснення практики та захист звіту з її проходження аспірантами. Практика організовується та проводиться відповідно до вимог п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 №261 «Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», наказу Сумського державного університету «Про проходження педагогічної практики за професійним спрямуванням аспірантами СумДУ». Наукове керівництво практикою здійснюють науково-педагогічні працівники даної ОНП. Аналіз змісту програми практики (https://drive.google.com/file/d/1KL-ucO6smmKx4mtdkFfCzhr_wc_nHTMY/view) підтверджує можливість здобути компетентності, необхідні для подальшої професійної діяльності в галузі. Наразі, під час онлайн-зустрічі було з'ясовано, що здобувачі, які зараз навчаються на програмі, ще не проходили педагогічну практику. Також здобувачам вищої освіти надано право навчатися за індивідуальним графіком, поєднуючи навчання із професійною діяльністю.

6. Освітня програма передбачає набуття здобувачами вищої освіти соціальних навичок (soft skills), що відповідають заявленим цілям.

ВСО містять інформацію щодо soft skills, які формуються у здобувачів третього рівня освіти під час навчання на ОНП «Економіка». Зокрема, навчання на ОП дозволяє здобути відповідні навички як через освітні компоненти, що формують основні загальні компетентності (ОК1-ОК6) так і опосередковано – через фахові освітні компоненти, зокрема ОК7-ОК9. Розвитку «soft skills» сприяє використання таких методів навчання: проблемно-орієнтоване навчання та робота в групах (ОК2, ОК3, ОК5), проєктна робота (ОК5, ОК9), навчання на основі запитів та наукові дискусії (ОК1, ОК7, ОК8). Освітні компоненти за ОНП забезпечують заявлені соціальні навички, що полягають у оволодінні лідерськими якостями (ОК3, ОК4, ОК9), здатністю генерувати нові знання (ОК2, ОК6, ОК8), здатності до самонавчання та саморозвитку (ОК1-ОК8). На фокус-групі роботодавцями, вони підтвердили важливість сформувати необхідних м'які навички для роботи в сучасних організаціях. Аналіз даних за цим підкритерієм, дає можливість рекомендувати розширити перелік soft skills, якими можуть оволодіти здобувачі. Окрім освітніх компонентів, розвитку soft skills у здобувачів освіти за ОНП сприяють їх участь у міжнародних конференціях в Україні та за кордоном <https://tinyurl.com/y2p7s990> з виступами та публікацією тез доповідей, участь у програмах міжнародної мобільності, підготовка та публікація наукових статей у вітчизняних фахових та зарубіжних журналах, що входять до наукометричних баз Scopus та Web of Science, участь у виконанні науково-дослідних робіт, викладацька робота на кафедрах як сумісників.

7. Зміст освітньої програми урахує вимоги відповідного професійного стандарту (за наявності).

Професійний стандарт за спеціальністю 051 «Економіка» на сьогодні відсутній.

8. Обсяг освітньої програми та окремих освітніх компонентів (у кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи) реалістично відбиває фактичне навантаження здобувачів, є відповідним для досягнення цілей та програмних результатів навчання.

Співвідношення обсягу окремих компонент ОНП «Економіка» із фактичним навантаженням здобувачів вищої освіти регламентується Положенням про організацію освітнього процесу <https://tinyurl.com/uattv2g> в СумДУ. Аналіз розподілу навчального навантаження за ОНП «Економіка» в розрізі видів навчальної роботи складає: аудиторна робота – 570 год. (32 %), з них: 160 годин – у 1 семестрі, 210 годин у 2 семестрі, 104 години у 3 семестрі, 96 годин у 4 семестрі. СРС – 1230 год (68 %), з них: 350 годин – у 1 семестрі, 360 годин у 2 семестрі, 196 годин у 3 семестрі, 324 годин у 4 семестрі. Обсяг годин, відведених на СРС в межах окремої дисципліни, за ОП в середньому складає 67 %. Під час онлайн-зустрічі зі здобувачами, з'ясувалося, що для визначення реального обсягу навантаження здобувачів на ОП використовуються результати обговорення ОП фокус-групами та висновки і рекомендації аспірантів-членів РПГ. Отримані результати дають змогу оцінити, які дисципліни аспіранти вважають перевантаженими, які, навпаки, недовантажені. На основі аналізу та узагальнення отриманих даних гарантом РПГ вносяться пропозиції щодо внесення змін до навчального навантаження на наступний навчальний рік.

9. У разі здійснення підготовки здобувачів вищої освіти за дуальною формою освіти структура освітньої програми та навчальний план узгоджені із завданнями та особливостями цієї форми здобуття освіти.

Дуальна форма освіти на ОНП «Економіка» не впроваджена, втім, було з'ясовано на фокус-групах з адміністрацією, гарантом та роботодавцями, що ЗВО бачить впровадження такої форми доцільним і вже робить певні кроки, оскільки більшість аспірантів вже працевлаштовані, і така форма дозволить забезпечити студентоцентроване навчання. За ОП реалізуються окремі елементи дуальної освіти, зокрема з можливістю оформленням індивідуального графіку навчання відповідно до Положення про порядок навчання студентів за індивідуальним графіком <https://tinyurl.com/qlx7ux7>. Так, аспіранти С. Федина та С. Миненко працюють на 0,5 ставки викладача-стажиста на кафедрі економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування та кафедрі економічної кібернетики.

Загальний аналіз щодо Критерію 2:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 2.

Позитивною практикою є наявність в університеті Тимчасового стандарту вищої освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти спеціальності 051 Економіка. Відповідність вимогам законодавства щодо навчального навантаження для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Чітка структурованість ОП за обсягом та змістом, що у підсумку дозволяє досягти визначених цілей та програмних результатів навчання. Під час акредитаційної експертизи було з'ясовано, що процес обрання здобувачами дисциплін є реальним і останнім часом відбувається системно. Достатньо різноманітний перелік вибіркових дисциплін, що доповнюють загальні та фахові компетентності, а також дозволяють здобувачу обрати власну траєкторію навчання. Наявність практики опитування роботодавців, здобувачів та випускників щодо якості проектування структури та змісту ОНП. ОНП є збалансованою і в повній мірі відповідає нормативним документам, що існують в Університеті.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 2.

Відсутність практичної підготовки до 2019 року ускладнює оцінку структури ОНП в повному обсязі, але на сьогоднішній день практична підготовка за ОНП здійснюється, що підкріплено документально.

Рівень відповідності Критерію 2.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 2.

ОНП в повній мірі відповідає критерію 2, що підтверджено документально та під час роботи у фокус-групах.

Критерій 3. Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання:

1. Правила прийому на навчання за освітньою програмою є чіткими та зрозумілими, не містять дискримінаційних положень та оприлюднені на офіційному веб-сайті закладу вищої освіти.

Під час акредитації було встановлено, що правила прийому на навчання за ОП є чіткими і зрозумілими. Вони оприлюднені на сайті ЗВО, інформаційному ресурсі приймальної комісії (<https://vstup.sumdu.edu.ua/vstup-dobakalavraty.html>). Правила прийому на навчання структуровані за змістом та освітніми рівнями. Зокрема, окремим р. 5 наведено наведено правило прийому до аспірантури (<https://vstup.sumdu.edu.ua/images/aspirantura/aspirantura2020.pdf>). У правилах прийому університету зазначена інформація про наявність або відсутність акредитації, ліцензійний обсяг, термін та вартість навчання при вступі до аспірантури університету за ОНП. Правила прийому мають чітко визначені етапи вступної компанії. Не містять ознак дискримінації для потенційних вступників.

2. Правила прийому на навчання за освітньою програмою враховують особливості самої освітньої програми.

Приєм здійснюється на основі ОС магістр або спеціаліст. Вступні випробування на навчання для здобуття ступеня доктора філософії проводяться у формі письмового тестування відповідними предметними комісіями та складаються з: вступного іспиту зі спеціальності та вступного іспиту з іноземної мови (англійської, німецької або французької). На сайті університету оприлюднені програми вступних випробувань. Зокрема, програму вступного випробування за спеціальністю 051 "Економіка" (<https://vstup.sumdu.edu.ua/images/aspirantura/programy/economika.pdf>) розроблено у відповідності до основних компонент спеціальності, а також враховано її унікальність та специфічність. Основу програми складають дисципліни: Економічна теорія, Економіка, Економіка природокористування, Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці. В ВС серед переліку дисциплін є "Інвестування" та "Економіка розвитку", проте в програмі вступного випробування їх не наведено.

3. Визначені чіткі та зрозумілі правила визнання результатів навчання, отриманих в інших закладах освіти, зокрема під час академічної мобільності, що відповідають Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні (Лісабон, 1997 р.), є доступними для всіх учасників освітнього процесу та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

Основними документами ЗВО, що регулюють питання визнання результатів навчання, отриманих в інших ЗВО є: Положення про організацію освітнього процесу (зі змінами, внесеними наказами №0641-I від 16.11.2016 та №0796-I від 19.11.2018, <https://cutt.ly/yf5VLaJ>) та Положення про академічну мобільність здобувачів вищої освіти (наказ ректора №0521-I від 10.07.2018, <https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=a01ab6e2-eb89-e411-9575-001a4be6d04a&kind=1>). В ЗВО Положенням про академічну мобільність регламентується порядок укладання договору про академічну мобільність, оформлення наказу та програми про академічну мобільність, складання порівняльної таблиці освітніх компонент в вітчизняному та іноземному ЗВО. Під час спілкування з адміністрацією, зокрема Керівником Групи організації міжнародного співробітництва Костюченко Н.М., з'ясовано, механізм визнання та перезарахування результатів навчання, отриманих в інших закладах освіти. Було зазначено, що після проходження здобувачем стажування, перезарахування результатів здійснюється відділом аспірантури та докторантури на основі ретельного вивчення звіту про міжнародну мобільність. Також, Н.М. Костюченко навела приклад перезарахування результатів навчання аспіранта Срібранець Юлії, яка у 2019 р. взяла участь у міжнародному стажуванні на базі Лодзинського технічного університету (м. Рогов, Польща), що відбувалось у рамках співпраці з Балтійською програмою університетів, отримала визнання результатів за дисципліною "Методика підготовки наукових праць" за освітньою компонентою ЗМ 1 "Сутність, форми, методи та фактори написання наукових текстів". Відповідні модулі в університеті Польщі мали назву "Як писати наукові статті", "Як підготувати наукові презентації". Перезараховано 1 кредит ЄКТС. Правила визнання результатів навчання є доступними для всіх учасників освітнього процесу та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

4. Визначені чіткі та зрозумілі правила визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, які є доступними для всіх учасників освітнього процесу та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

В ЗВО правила визнання результатів, отриманих у неформальній освіті регламентуються такими локальними актами: Положенням про перезарахування результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих у неформальній освіті (наказ ректора №0077-I від 29.01.2020 - <https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=064a4588-a442-ea11-afa3-001a4be6d04a&kind=1>); Про змішану форму організації навчання за освітніми програмами (наказ ректора №0252-I від 30.03.2018 р. - <https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=bc40bb5a-3f50-e811-86f9-001a4be6d04a&kind=1>); Про змішане навчання з окремих дисциплін (наказ ректора №0537-I від 19.07.2018 р. - <https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=de2eef67-0c8c-e811-8607-001a4be6d04a&kind=1>). В ВС наведено приклад перезарахування результатів навчання, зокрема здобувачів А. Баранова та Л. Люльової.

Загальний аналіз щодо Критерію 3:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 3.

Наявність чітких і зрозумілих правил для вступу на навчання, які враховують особливості та унікальність ОП. Процедури вступу є чіткими та зрозумілими. Наявність публічного доступу до документів ЗВО, що регламентують вступ до освітньої програми. В ЗВО розроблено локальні нормативні акти, які встановлюють чіткий порядок визнання результатів навчання, як отриманих в інших ЗВО, так і за результатами неформальної освіти. Спілкування з адміністрацією дозволило експертам пересвідчитись в існуванні такої практики (здобувачі Срібранець Ю., Баранов А., Люльова Л.).

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 3.

Рекомендуємо переглянути методичні рекомендації до програми вступного фахового випробування та навести коректний перелік дисциплін, що винесені на вступний іспит (відсутні питання для підготовки, рекомендована література за дисциплінами “Інвестування” та “Економіка розвитку”).

Рівень відповідності Критерію 3.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 3.

ОП в повному обсязі є узгодженою за якісними характеристиками за підкритеріями 3.1, 3.2, 3.3., 3.4.

Критерій 4. Навчання і викладання за освітньою програмою:

1. Форми та методи навчання і викладання сприяють досягненню заявлених у освітній програмі цілей та програмних результатів навчання, відповідають вимогам студентоцентрованого підходу та принципам академічної свободи.

Обрані методи навчання та засоби діагностики сприяють досягненню заявлених у освітній програмі цілей та програмних результатів навчання. Форми та методи навчання за кожною ОК описані в силабусах (<https://google.su/JimmSP>). Відповідно до силабусів ОК навчання і викладання за ОНП передбачає: інтерактивні та візуалізовані лекції (ОК1, ОК3, ОК8); застосування як традиційної системи методів і прийомів, так і інноваційних інтерактивних методик, зокрема: кейсметод (ОК4, ОК7), сценарний аналіз (ОК4, ОК7), тренінги (ОК6), ділові ігри (ОК6, ОК8), навчання на основі запитів (ОК7, ОК8), наукові дискусії та дебати (ОК1, ОК4, ОК5, ОК8, ОК9), проєктне навчання (ОК5, ОК6, ОК9). Акцент робиться на саморозвитку та самонавчанні (ОК1-ОК8), вмінні презентувати результати досліджень; за організаційними формами: електронне навчання в системі Google Classroom (ОК2, ОК3, ОК6), Google Meet (ОК6, ОК7), у форматі Youtube-каналу та Youtube-лекцій (ОК3, ОК8), технології електронного навчання MIX/OCW (LecturED) (ОК2, ОК7, ОК8). Здобувачі є вільними у виборі тем індивідуальних завдань (ОК1-ОК4, ОК6-ОК8) та дисертацій. Принципи академічної свободи реалізуються через можливість самостійного вибору дисциплін із блоку вибіркових освітніх компонент ОНП, узгоджувати із науковим керівником тематику наукових досліджень. Рівень задоволеності навчання вивчається через опитування <https://tinyurl.com/yc43vyfu>.

2. Усім учасникам освітнього процесу своєчасно надається доступна і зрозуміла інформація щодо цілей, змісту та програмних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання у межах окремих освітніх компонентів (у формі силабуса або в інший подібний спосіб).

Всім учасникам освітнього процесу вчасно надається доступна і зрозуміла інформація щодо цілей, змісту та програмних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання у межах окремих освітніх компонентів, що підтверджено ЕГ під час ознайомлення з силабусами освітніх компонент та спілкування в фокус-групі здобувачів. Під час фокус-групи зі здобувачами було отримано підтвердження своєчасного їх інформування щодо цілей, змісту, програмних результатів та критеріїв оцінювання з усіх освітніх компонент обов'язкової та вибіркової частини ОНП. Також здобувачі мають змогу переглянути ОП у каталозі СумДУ <https://op.sumdu.edu.ua/#/programm/1233> з метою розуміння, який освітній компонент формує певний програмний результат. Крім того, діють спеціалізовані електронні ресурси СумДУ, що містять навчально-методичні матеріали дисциплін, зокрема інституційний репозитарій <https://essuir.sumdu.edu.ua>, електронна бібліотека <https://tinyurl.com/umhbfr4>, системи OCW <https://ocw.sumdu.edu.ua> та MIX <https://mix.sumdu.edu.ua> тощо, які надають можливість доступу здобувачів вищої освіти до необхідної інформації.

3. Заклад вищої освіти забезпечує поєднання навчання і досліджень під час реалізації освітньої програми відповідно до рівня вищої освіти, спеціальності та цілей освітньої програми.

У здобувачів є можливість публікувати результати досліджень у власних виданнях університету (<https://mmi.fem.sumdu.edu.ua>, <https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/uk/avtoru>). Навчання на ОНП поєднується з дослідженнями, що передбачено освітніми компонентами: ОК2 (через визначення аспірантами напрямку математичної формалізації економічних процесів, пов'язаних з темою дисертації), ОК4 (через практикум з формування ефективних проєктних команд та запрошення на заняття практиків із НТСА та старт-ап центру СумДУ), ОК6 (через вивчення процесу рецензування та розгляду статей у видавництвах Springer та Inderscience Publishers (журнали із БД WoS та Scopus); а також аспіранти готуються до подання заявок на фінансування з урахуванням досвіду викладача, який є експертом МОН України у цій сфері). Формами поєднання навчання і досліджень

здобувачів за ОП також є: долучення до виконання НДР, у тому числі з оплатою праці (І.Торба, С.Федина, Л.Люльова, К.Онопрієнко, О.Пономаренко, С.Миненко) <https://tinyurl.com/y7kstr6a>; можливість для здобувачів взяти участь у конкурсах НТСА СумДУ <https://tinyurl.com/vn7r3y2>; виступи з результатами наукових досліджень на міжнародних і всеукраїнських наукових заходах; написання наукових статей для публікації у фахових та міжнародних наукових виданнях; залучення до грантової діяльності всеукраїнського і міжнародного рівнів. Для проведення наукових досліджень здобувачі можуть використовувати науково-дослідну базу НДІ економіки розвитку СумДУ МОН та НАН України <https://tinyurl.com/yassszkp>. Всі зафіксовані факти отримали підтвердження під час онлайн-зустрічей із здобувачами та НПП.

4. Педагогічні, науково-педагогічні, наукові працівники (далі – викладачі) оновлюють зміст освіти на основі наукових досягнень і сучасних практик у відповідній галузі.

ОНП «Економіка» належить до динамічно змінюваної галузі знань, що потребує регулярного та своєчасного оновлення змісту ОК та ОНП в цілому. В університеті сформовані вимоги щодо укладання РП навчальної дисципліни <https://tinyurl.com/uhwb97k> з її щорічним оновленням з урахуванням результатів перегляду ОП щодо відповідності тенденціям змін у галузі, побажань та зауважень здобувачів та інших стейкхолдерів. Перегляд РП здійснюється за ініціативою РПП, стейкхолдерів або за ініціативою кафедр. Експертами було перевірено наявне навчально-методичне забезпечення з предметів, що викладаються на освітній програмі ОНП «Економіка» (<https://essuir.sumdu.edu.ua>, <https://tinyurl.com/umhbfr4>, <https://ocw.sumdu.edu.ua>, <https://mix.sumdu.edu.ua>). Робочі програми є змістовними та інформативними. Більшість з них оновлюється з урахуванням сучасних надбань в науковому просторі та власних доробок. У ВСО представлені приклади оновлення ОК, які були підтверджені під час візиту ЕК.

5. Навчання, викладання та наукові дослідження пов'язані з інтернаціоналізацією діяльності закладу вищої освіти.

Освітньо-наукова діяльність за ОП узгоджена зі Стратегією інтернаціоналізації <https://tinyurl.com/ydxxg97j>. Викладачам і здобувачам надається доступ до міжнародних інформаційних ресурсів, світових наукових здобутків (провідних періодичних видань та БД) за ОП <https://tinyurl.com/y7u6rw4j> в локальній мережі СумДУ та віддалено. Задіяні на ОП викладачі брали участь у міжнародній академобільності для підвищення кваліфікації, викладачі та здобувачі мають змогу стажуватися за кордоном, що було підтверджено під час роботи у фокус-групах та документально членам ЕК. На базовій для ОП кафедрі працює іноземний викладач Л.Генс <https://tinyurl.com/y822n8g2>.

Загальний аналіз щодо Критерію 4:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 4.

В освітньому процесі викладачі застосовують різноманітні форми та методи навчання, в тому числі за період карантину застосовувались дистанційні технології, які розвиваються в університеті продовж 10 років. До сильних сторін ОНП «Економіка» також слід віднести те, що робочі програми та силабуси є змістовними та інформативними. Викладачі активно залучені до процесу інтернаціоналізації через наукову діяльність, участь в міжнародних програмах, стажування, про що неодноразово зазначалося на фокус-групах, що дозволяє оновлювати їм зміст дисциплін та методи навчання.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 4.

Розширити практику академічної мобільності здобувачів освіти

Рівень відповідності Критерію 4.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 4.

Цілісність встановлених релевантних фактів та їх контексту дає можливість зробити висновок про повну відповідність усіх підкритеріїв Критерія 4 встановленим вимогам.

Критерій 5. Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність:

1. Форми контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів вищої освіти є чіткими, зрозумілими, дозволяють встановити досягнення здобувачем вищої освіти результатів навчання для окремого освітнього компонента та/або освітньої програми в цілому, а також оприлюднюються заздалегідь.

Форми контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів вищої освіти в університеті визначені в п.7 Положення про організацію освітнього процесу (<https://goo-gl.su/lapKUfyE>). В робочій програмі кожної дисципліни навчального плану згідно з ОНП зазначені компетентності та ПРН, а також критерії за якими здійснюється оцінювання результатів навчання аспірантів, а отже і ступеня досягнення програмних результатів навчання. Здобувачі освіти підтвердили, що завдання та критерії оцінювання оприлюднюються заздалегідь, і вони мають змогу з ними ознайомитись. Було підтверджено, що поточний контроль здійснюється у формі опитування, перевірки результатів виконання окремих видів індивідуальних завдань, виступах на практичних заняттях тощо. У межах навчальних дисциплін робочими програмами для визначення рівня засвоєння навчального матеріалу може використовуватись: вхідний контроль, поточний контроль (оцінювання роботи на практичних заняттях, контроль за виконанням індивідуальних творчих і дослідницьких завдань (проєктів), експрес-тестування, презентації, есе), підсумковий контроль у формі письмового екзамену або заліку, відстрочений (контроль залишкових знань, умінь та інших програмних результатів навчання) контроль. Відстрочений контроль є складовою системи внутрішнього забезпечення якості освіти. Результати відстроченого контролю не враховуються під час оцінювання результатів навчання здобувача вищої освіти з освітнього компонента. Підсумковий контроль проводять у формах семестрового екзамену та заліку. Інформація про форми контрольних заходів та критерії оцінювання оновлюється щорічно на початку навчального року та надається здобувачам вищої освіти у розрізі дисциплін на сайті випускової кафедри <https://tinyurl.com/yanls9s9>, а також на першому занятті з дисципліни викладач надає здобувачам вищої освіти силабус з переліком контрольних заходів та критеріями їх оцінювання.

2. Форми атестації здобувачів вищої освіти відповідають вимогам стандарту вищої освіти (за наявності).

Стандарт вищої освіти зі спеціальності 051 «Економіка» за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти на сьогодні не затверджено. Форми атестації здобувачів вищої освіти за ОНП «Економіка» відповідають вимогам Тимчасового стандарту вищої освіти СумДУ, яким передбачено проведення атестації шляхом публічного захисту наукових досягнень у формі дисертації. Обов'язковою умовою допуску до захисту є успішне виконання аспірантом його індивідуального навчального плану.

3. Визначено чіткі і зрозумілі правила проведення контрольних заходів, що є доступними для усіх учасників освітнього процесу, забезпечують об'єктивність екзаменаторів, зокрема включають процедури запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, визначають порядок оскарження результатів контрольних заходів і їх повторного проходження, та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

Ознайомлення з нормативною базою СумДУ, інтерв'ювання здобувачів та викладачів свідчить про розуміння та прозорість процесу проведення контрольних заходів. Процедури контрольних заходів за окремими освітніми компонентами містяться у робочих програмах навчальних дисциплін, розробка яких виконується відповідно до Методичної інструкції: Загальні вимоги до структури, змісту та оформлення робочої програми навчальної дисципліни <https://tinyurl.com/uhwb97k>, силабуси навчальних дисциплін визначають правила проведення контрольних заходів, яких послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми. Основною процедурою запобігання конфлікту інтересів відповідно до наказу ректора «Про заходи щодо запобігання корупції» <https://tinyurl.com/tngj3vl> є усунення від прийняття рішень та вчинення дій в умовах реального конфлікту інтересів. Під час онлайн-зустрічей зі здобувачами та НПП з'ясувалося, що на ОНП «Економіка» не було випадків врегулювання конфлікту інтересів, але всі учасники освітнього процесу знають, яким чином запобігати їх виникненню. Правила перескладання підсумкового контролю у разі отримання незадовільної оцінки регламентується Положенням про організацію освітнього процесу <https://tinyurl.com/uattv2r> та передбачають можливість дворазового перескладання – перший раз викладачу, другий раз - комісії. Порядок оскарження процедури та результатів проведення контрольних заходів в нормується п. 7.7 Положення про організацію освітнього процесу <https://tinyurl.com/r4yssspt>. За словами здобувачів та викладачів на ОНП «Економіка» не було випадків оскарження процедури та результатів проведення контрольних заходів.

4. У закладі вищої освіти визначено чіткі та зрозумілі політика, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності, що послідовно дотримуються всіма учасниками освітнього процесу під час реалізації освітньої програми. Заклад вищої освіти популяризує академічну доброчесність (насамперед через імплементацію цієї політики у внутрішню культуру якості) та використовує відповідні технологічні рішення як інструменти протидії порушенням академічної доброчесності.

Усі опитані здобувачі вищої освіти знають про необхідність дотримання правил академічної доброчесності. Вони ознайомлені з політикою, стандартами та процедурою дотримання академічної доброчесності. Відповідним рішенням <https://tinyurl.com/uml7ksu> Ради із забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти СумДУ визначено основні заходи системної роботи із завершення розробки та подальшої імплементації університетської системи забезпечення академічної доброчесності в освітню і наукову діяльність. На виконання цього рішення нормативна база університету <https://tinyurl.com/wlhcgur> наразі включає комплекс документів, які присвячені розбудові університетської системи забезпечення академічної доброчесності (розділ 2 основної нормативної бази системи управління якістю діяльності СумДУ). Політика та стандарти дотримання академічної доброчесності визначені Кодексом академічної доброчесності, процедури дотримання академічної доброчесності – Положенням про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин <https://tinyurl.com/vlblwh9>, Методичною інструкцією щодо перевірки академічних текстів на наявність текстових запозичень <https://tinyurl.com/vnb35kh>. Для організації системної роботи з напрямку академічної доброчесності в університеті створено Групу сприяння академічній доброчесності. Перевірка робіт на наявність ознак академічного плагіату обов'язково передує усім іншим процедурам розгляду, алгоритм перевірки визначається п. 5 Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин <https://tinyurl.com/vlblwh9>. Університетом укладено договори з компаніями ТОВ «Антиплагіат» та «Plagiat.pl» на використання систем «Unicheck» та «StrikePlagiarism». Унікальність англійських текстів з 2019 року перевіряється через сервіс Grammarly. Серед основних інструментів впровадження принципів дотримання академічної доброчесності у освітню діяльність СумДУ слід виділити: інформаційно-консультативне супроводження здобувачів (зокрема, через веб-сайт «Академічна доброчесність» <https://integrity.sumdu.edu.ua/uk>); цикли тренінгів для всіх учасників освітнього процесу в рамках всеукраїнських та міжнародних проєктів з академічної доброчесності, грантових програм тощо (наприклад, <https://tinyurl.com/y9zs4j4b>); запровадження в ОНП ОК2 та ОК6. Перелік основних порушень доброчесності визначений Кодексом академічної доброчесності <https://tinyurl.com/ukoq7bo>. Реакція на порушення академічної доброчесності унормована в Положенні про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин <https://tinyurl.com/vlblwh9> та Методичною інструкцією щодо перевірки академічних текстів на наявність текстових запозичень <https://tinyurl.com/vnb35kh>. За свідченням здобувачів та викладачів на ОНП було зафіксовано випадок порушення академічної доброчесності під час складання аспірантами іспиту з дисципліни «Філософія науки», коли був встановлений факт списування.

Загальний аналіз щодо Критерію 5:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 5.

Здобувачі вищої освіти вчасно отримують інформацію щодо форм контрольних заходів та критеріїв оцінювання за навчальними дисциплінами. Проведення контрольних заходів, критерії оцінювання та механізм оскарження результатів навчання належним чином регламентовано положеннями та процедурами, які наявні у відкритому доступі на сайті СумДУ. Політика академічної доброчесності в СумДУ популяризується та регламентується низкою внутрішніх документів, а також забезпечується визначеними технологічними рішеннями.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 5.

Рекомендується підвищити ефективність системи моніторингу щодо виявлення випадків порушення принципів академічної доброчесності.

Рівень відповідності Критерію 5.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 5.

ОНП має повну узгодженість із якісними характеристиками за підкритеріями 5.1., 5.2, 5.3 і 5.4. Цілісність встановлених релевантних фактів та їх контексту дає можливість зробити висновок про загальну відповідність усіх підкритеріїв Критерія 5 встановленим вимогам.

Критерій 6. Людські ресурси:

1. Академічна та/або професійна кваліфікація викладачів, задіяних до реалізації освітньої програми, забезпечує досягнення визначених відповідною програмою цілей та програмних результатів навчання.

В ВС було некоретно подано інформацію щодо відповідності академічної та (або) професійної кваліфікація викладачів. Була відсутня інформація про структурний підрозділ, кваліфікацію викладача, стаж науково-педагогічної роботи. Однак, під час експертизи гарантом надано уточнюючу табл. 2 та пояснено факт технічними несправностями при завантаженні. Під час розгляду інформації, експертами встановлено, що науково-педагогічні працівники задіяні в освітньому процесі відповідають академічній кваліфікації. Достовірність інформації поданої в Табл. 2. «Зведена інформація про викладачів» підтверджена наявністю фахових публікацій за тематикою кафедри та здобувачів, статей у виданнях, що включені до наукометричних баз (Web of Science, Scopus), монографій, підручників та посібників, методичних рекомендацій, статей в науково-практичних виданнях тощо. Спількування із гарантом програми, дозволило встановити, що наукова база за ОП сформована на основі потужної наукової школи (дослідження з економічного напрямку проводяться з середини 1970-х рр.). Наразі створено новий фундамент та нові наукові напрями: «Сталий розвиток та економіка природокористування», «Економіка та бізнес», «Розвиток соціально-економічних систем та інформаційного суспільства». На базовій кафедрі ОП діє Інститут економіки розвитку НАНУ та МОН України. В університеті функціонують дві докторські спеціалізовані вчені ради економічного спрямування. З'ясовано, що 2 викладача ОП входять до редколегій закордонних видань Scopus, WoS (Кубатко О.В., Мельник Л.Г.) відповідного напрямку. На базовій кафедрі 4 викладача працюють редакторами таких журналів. Академічна кваліфікація науково-педагогічних працівників та керівників здобувачів також підтверджується високими індексами Гірша, зокрема, Л.Г. Мельник (h=6), Кубатко О.В. (h=6), Люльов О.В. (h=10), Леонов С.В. (h=10) та інші. Таким чином, рівень професіоналізму викладачів ОП підтверджується їх публікаціями в рецензованих авторитетних виданнях, доповідями на науково-практичних заходах за кордоном. З'ясовано, що кваліфікація групи забезпечення освітнього процесу за даною ОП сприяє досягненню цілей та програмних результатів навчання здобувачів вищої освіти.

2. Процедури конкурсного добору викладачів є прозорими і дозволяють забезпечити необхідний рівень їхнього професіоналізму для успішної реалізації освітньої програми.

Необхідний рівень професіоналізму викладачів ОП під час конкурсного добору регламентується Порядком проведення конкурсного відбору при заміщенні вакантних посад науково-педагогічних працівників СумДУ та укладання з ними трудових договорів (контрактів) (наказ ректора №0223-І від 21.03.2018 - <https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=d4b030ae-80a2-e511-8085-001a4be6d04a&kind=1>). До переліку документів входить: заява про участь у конкурсі, особовий листок з обліку кадрів, копії дипломів; інформаційна довідка; список наукових та навчально-методичних праць та інші визначені для окремих категорій посад. Інформаційна довідка визначає формалізований перелік показників претендента на посаду (в більшості випадків вони відповідають критеріям Ліцензійних вимог). Це забезпечує попередній відбір якісних претендентів. Від кількості критеріїв відповідності претендента залежить термін укладання контракту. Оголошення щодо конкурсу на заміщення вакантних посад публікуються на сайті університету. На основі вивчення документів ЗВО, спілкування з керівниками окремих структурних підрозділів експертами відмічено, що під час проведення конкурсного відбору викладачів саме їхній професіоналізм та спроможність забезпечити викладання відповідно до цілей ОП є вирішальними для результатів конкурсу. Під час спілкування з першим проректором Карпушою В.Д. було зазначено, що останній конкурс відбувся в серпні 2020 р. Зокрема на базову кафедру в цьому році була обрана завідувач кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування Карінцева О.І. Під час експертизи було підтверджено, що підбір кадрів спрямований на успішну реалізацію освітньої програми.

3. Заклад вищої освіти залучає роботодавців до організації та реалізації освітнього процесу.

Базова кафедра підготовки здобувачів має тісний зв'язок з роботодавцями, що підтверджено під час спілкування з роботодавцями на запланованій зустрічі. Роботодавці залучені до процедури перегляду ОП, сприяють впровадженню елементів дуальної освіти, зацікавлені в подальшому працевлаштуванні здобувачів. Також залучаються під час визначення тематики наукових робіт аспірантів, що спрощує їх адаптацію до умов професійної діяльності, надають відгуки на автореферати аспірантів. Підтвердженням співпраці є спільно виконанні ГДТ (<https://tinyurl.com/y7kstpba>). Зокрема, гарант програми зазначив, що на базовій кафедрі виконано більше 25 НДР, пов'язаних з економічним обґрунтуванням розвитку господарства на рівні країни, регіонів, галузей та промислових комплексів. Розроблено широко вживані в Україні методики та рекомендації (використані при розробленні проекту закону «Національні засади інформаційного суспільства в Україні», «Стратегії сталого розвитку України до 2030 р.» та ін.). Проводиться тісна співпраця з фахівцями підприємств Сумської області та України, у т.ч. малими фірмами, якими керують випускники кафедри.

4. Заклад вищої освіти залучає до аудиторних занять професіоналів-практиків, експертів галузі, представників роботодавців.

В ЗВО є розповсюдженою практика залучення роботодавців до ОП (<https://tinyurl.com/yaktz8jl>). Роботодавці залучаються до проведення аудиторних занять, гостьових лекцій, семінарів, тренінгів, круглих столів, презентацій. На сайті з 2017 р. наведено перелік з фотозвітами всіх проведених заходів з залученими експертами. Серед запрошених професіоналів: представники ТОВ «Технологія», MindK.com, ПрАТ СК «ПЗУ Україна» та ін. Під час спілкування зі стейкхолдерами зазначено, що вони залучаються до профорієнтаційних заходів, заходів сприяння кар'єрі, організації стажувань педагогічних та науково-педагогічних кадрів на виробництві.

5. Заклад вищої освіти сприяє професійному розвитку викладачів через власні програми або у співпраці з іншими організаціями.

У ЗВО існує система професійного розвитку викладачів. В університеті створено Центр розвитку кадрового потенціалу навчального закладу (crkp.sumdu.edu.ua). Діяльність Центру спрямована на забезпечення формування та розвиток ключових загальних та професійних компетентностей усіх категорій працівників університету. На сторінці Центру наведено профілі програм підвищення кваліфікації (<http://crkp.sumdu.edu.ua/uk/profil-prohramy-pidvyshchennia-kvalifikatsii.html>). Викладачі університету мають можливість безкоштовно пройти підвищення кваліфікації за широким спектром програм. В університеті запроваджена накопичувальна система підвищення кваліфікації, яка стимулює безперервний випереджальний професійний розвиток викладача Університету через обрахування здобуття ним нових та/або вдосконалення існуючих компетентностей через навчання, стажування та інші види неформальної освіти та самоосвіти та/або здійснення професійної діяльності. Механізм обрахунку результатів підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників СумДУ здійснюється за контрольними показниками накопичувальної системи (http://crkp.sumdu.edu.ua/images/kontrolni_pokaznyku_ssu.pdf). Стимулювання професійного розвитку викладачів у ЗВО забезпечується через врахування сертифікатів професійної майстерності у рейтингу структурних підрозділів. Університет сприяє академічній мобільності науково-педагогічних працівників, сприяє підвищенню кваліфікації, стажування за кордоном в навчальних закладах партнерах. Зокрема, експертна група на сторінці кафедри (<https://econ.fem.sumdu.edu.ua/uk/international>) мала можливість ознайомитись з реалізацією міжнародних наукових проєктів співробітників кафедри. Так, кафедрою економіки, підприємництва та бізнес адміністрування виконувалася значна кількість міжнародних проєктів, серед яких: україно-бельгійський, україно-білоруський, україно-литовський. Науковці кафедри отримали гранти Жана Моне на тему «Використання кращих практик ЄС для формування стійкої (сестейнової) економіки в Україні» (2014–2017 рр.) та «Можливості та виклики торгівлі з ЄС для України» (2016–2019 рр.).

6. Заклад вищої освіти стимулює розвиток викладацької майстерності.

Проводиться щорічне оцінювання НПП, <https://lvet.edu.ua/index.php/navchalnarobota/reitynh.html>. Здійснюється на основі положення про щорічне оцінювання НПП https://lvet.edu.ua/images/doc/NormativniDocumentu/Polozhennja_pro_rejtongovu_ocinkuNNP.pdf. Провідні науковці та співробітники університету проводять лекції, семінари, ознайомлення з новими технологіями навчання, оволодіння методами і прийомами професійної педагогічної діяльності, підвищення рівня комп'ютерної грамотності та навичок роботи з Інтернет технологіями що сприяє підвищенню професійної майстерності викладачів. Працює наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених <https://lvet.edu.ua/index.php/nauka/naukovoho-tovarystva-studentiv-aspirantiv-doktorantivi-molodykh-vchenykh.html>

Загальний аналіз щодо Критерію 6:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 6.

Академічна кваліфікація науково-педагогічних працівників та керівників здобувачів підтверджується високими індексами цитування наукових публікації за профілем ОП. Проведення конкурсного відбору науково-педагогічних працівників здійснюється за формалізованими показниками. Впроваджено в практику заповнення інформаційної довідки, яка дозволяє застосувати диференційований підхід до процедури конкурсу. В університеті створено окремий структурний підрозділ - Центр розвитку кадрового потенціалу навчального закладу. Головним завданням якого є формування в університеті системи безперервного, взаємоузгодженого та послідовного розвитку професійних компетенцій співробітниками за всіма напрямками їх діяльності. Заклад вищої освіти стимулює розвиток викладацької майстерності через проведення спільних лекцій, підвищення кваліфікації, щорічне оцінювання науково-педагогічних працівників.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 6.

Рекомендується впровадити механізми стимулювання академічній мобільності науково-педагогічних працівників, розширити мережу ЗВО-партнерів.

Рівень відповідності Критерію 6.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 6.

ОП має значний рівень узгодженості із якісними характеристиками за підкритеріями 6.1., 6.2, 6.3 і 6.4., 6.5., 6.6. Цілісність встановлених релевантних фактів та їх контексту дає можливість зробити висновок про загальну відповідність усіх підкритеріїв Критерія 6 встановленим вимогам.

Критерій 7. Освітнє середовище та матеріальні ресурси:

1. Фінансові та матеріально-технічні ресурси (бібліотека, інша інфраструктура, обладнання тощо), а також навчально-методичне забезпечення освітньої програми забезпечують досягнення визначених освітньою програмою цілей та програмних результатів навчання.

Освітня діяльність за ОП забезпечується матеріально-технічною базою СумДУ, що відповідає ліцензійним вимогам та санітарно-технічним нормам, має відповідні умови для експлуатації. Результати експертизи свідчать, що матеріально-технічна база університету відповідає встановленим вимогам і є достатньою для забезпечення навчально-виховного процесу, наукової роботи та соціально-побутових потреб професорсько-викладацького складу і здобувачів. До фінансових ресурсів належать цільові кошти ЗВО, низка наукових проектів МОН України, зокрема тематик молодих вчених, Міжнародні гранти та проекти ДФФД. Аспіранти є виконавцями тем з оплатою. Інформаційні ресурси за ОП формуються відповідно до її профілю й сучасних тенденцій наукових досліджень (<https://tinyurl.com/y7u6rw4j>). Всі ОК забезпечені навчальними і науковими виданнями у відповідній кількості примірників. Експерти пересвідчилися у наявності розробленого необхідного навчально-методичного забезпечення в розрізі ОК. Під час змішаної експертизи дистанційно відвідали Центр віртуальної та доповненої реальності, яким можуть користуватись аспіранти та викладачі кафедри. Для проведення наукових досліджень здобувачі можуть використовувати науково-дослідну базу ННІ економіки розвитку СумДУ МОН і НАН України, що функціонує на базі випускової кафедри

2. Заклад вищої освіти забезпечує безоплатний доступ викладачів і здобувачів вищої освіти до відповідної інфраструктури та інформаційних ресурсів, необхідних для навчання, викладацької та/або наукової діяльності в межах освітньої програми.

Всі здобувачі та НПП мають безкоштовний доступ до інформаційних ресурсів та інфраструктури, що є необхідними для організації навчання. Усі читальні зали, навчальні корпуси та гуртожитки обладнані вільним WiFi доступом до Інтернету. Здобувачі мають можливість постійного доступу до навчальних матеріалів через сайт кафедри, програмні продукти Google, засоби електронного навчання (Umix, OCW, LecturED <https://elearning.sumdu.edu.ua/>). У здобувачів та студентів є можливість безоплатно користуватися комп'ютерною технікою, навчально-методичною літературою.

3. Освітнє середовище є безпечним для життя та здоров'я здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньою програмою, та дозволяє задовольнити їхні потреби та інтереси.

В університеті організовано систему заходів, які забезпечують безпечність освітнього середовища. Нормативна база з режиму та охорони праці представлена на сайті <https://tinyurl.com/shfkuhv> (розділ 17). Аспіранти проходять інструктаж з техніки безпеки праці, про що свідчать відповідні записи в журналах безпеки життєдіяльності, наданих гарантом програми. В СумДУ налагоджені також механізми забезпечення психічного здоров'я («Кодекс корпоративної культури Сумського державного університету» <https://tinyurl.com/yx5nju2e> та Соціальне обличчя СумДУ <https://tinyurl.com/res7rnх>). На безоплатній основі діє психологічна служба <https://tinyurl.com/tjcmw8> Слід відмітити, в університеті приділяється увага інституту сім'ї та пов'язаних з ним цінностям: центр підтримки сім'ї «Студентський лелека» <https://tinyurl.com/ww4cmv9> Результати опитування показують, що в своїй більшості здобувачі задоволені освітнім середовищем. Регулярно проводяться зустрічі керівництвом і викладачами ОП з аспірантами щодо умов навчання. Розклад занять формується на умовах пріоритетності інтересів аспірантів. Викладачі ОП забезпечують можливості постійного консультування аспірантів (у т.ч. дистанційно).

4. Заклад вищої освіти забезпечує освітню, організаційну, інформаційну, консультативну та соціальну підтримку здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньою програмою.

ЗВО надає аспірантам організаційну, інформаційну, консультативну і соціальну підтримку, якість якої повністю задовольняє здобувачів освіти. З питань освітньої діяльності, безпосередньо навчання та викладання комунікація із здобувачами відбувається через наукового керівника, представника відділу аспірантури та докторантури. Актуальна інформація щодо освітньо-інформаційної, міжнародної, важливі події із життя університету, анонси подій та заходів висвітлюються на сайті ЗВО. ЗВО сприяє підвищенню життєвого рівня студентів і морально та/або матеріально заохочує їх за певні досягнення в навчанні, науковій, спортивній та громадській роботі. В університеті діє психологічна служба (<https://sumdu.edu.ua/uk/kampus-life/social-face/psychological.html>). СумДУ надає безкоштовну підтримку здобувачам та викладачам університету. Базою діяльності психологічної служби є кафедра психології, політології та соціокультурних технологій ЗВО. В університеті розроблено Кодекс корпоративної культури СумДУ (<https://tinyurl.com/ux5nju2e>), яким визначаються колективні цінності університетської спільноти. Соціальна підтримка здобувачів здійснюється, зокрема, через роз'яснювальну роботу щодо можливості отримання субсидій: СумДУ організовує зустрічі представників Департаменту соцзахисту населення міста з аспірантами і студентами. В університеті діє університетська клініка (<https://tinyurl.com/wqfd4dn>) та позаміський СОЗ «Універ» (<https://tinyurl.com/xyu2go8a>).

5. Заклад вищої освіти створює достатні умови для реалізації права на освіту особами з особливими освітніми потребами, що навчаються за освітньою програмою.

Освітнє середовище СумДУ є максимально «дружнім» до осіб з особливими потребами, які залучені до освітнього процесу <https://tinyurl.com/uszoto5> Слід відзначити, наявні об'єкти інфраструктури також значно поліпшують якість життя маломобільних осіб (наприклад, особи з тимчасовим порушенням здоров'я, особи похилого віку, особи з дитячими візками та ін.). Злагоджена, потужна і сучасна система он-лайн навчання, яка діє в університеті, дозволяє забезпечити інклюзивне навчання (індивідуальний графік, навчання в інклюзивних групах). На ОНП «Економіка» немає здобувачів з особливими освітніми потребами, однак якщо в контингенті з'являться такі особи, ЗВО зможе забезпечити їм повноцінне навчання.

6. Існує чітка і зрозуміла політика і процедури вирішення конфліктних ситуацій (зокрема пов'язаних з сексуальними домаганнями, дискримінацією та/або корупцією тощо), яка є доступною для усіх учасників освітнього процесу та послідовно дотримується під час реалізації освітньої програми.

Процедура вирішення конфліктних ситуацій у ЗВО є формалізованою та регламентується Рішенням ради із забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти та Положенням «Про порядок вирішення конфліктів між зацікавленими сторонами» від 19.12.2019 - https://sumdu.edu.ua/images/content/general/council-quality/2019-12-19_decision-3.pdf). У ЗВО запроваджено тривірневу систему врегулювання конфліктів (кафедральний – інститутський/факультетський – загальноуніверситетський). Положенням регламентується врегулювання та попередження конфліктів на кожному рівні, порядок та процедури розгляду конфліктів та їх попередження на різних рівнях тощо. У ВНЗ створено університетські Комісії з етики та управлінням конфліктами (<https://tinyurl.com/usaucag> наказ №0522-І від 09 липня 2019 р. м.Суми), котра уповноважена на розгляд конфліктів у наступних сферах: дотримання прав та обов'язків учасників освітнього процесу під час здійснення освітньої діяльності (за винятком трудових спорів); порушення прав та свобод учасників освітнього процесу в сфері гендерної рівності, дискримінації за ознакою раси, національності, кольору шкіри, статі, сексуальної орієнтації та/або інших ознак; прояви булінгу, сексуальних домагань та інших видів харасменту; усіх інших сферах, де існує необхідність врегулювання конфліктів, які неможливо вирішити на локальному рівні. Процедурою передбачено, що учасники освітнього процесу, які стали учасниками або свідками конфлікту можуть повідомити Комісію про конфлікт будь-яким способом на власний вибір. Анонімні повідомлення Комісією розглядаються за умови надання фото-, аудіо- чи відео- підтверджень конфлікту. Комісія у тижневий термін з дня надходження повідомлення про конфлікт зобов'язана його розглянути та повідомити встановлених зацікавлених сторін про прийняте рішення. Крім зазначеного, в СумДУ на постійній основі у партнерстві та представництвом Фонду ім. Ф. Еберта функціонує гендерний ресурсний центр (<https://tinyurl.com/wllp5e8>), який з 2015 р. координатором Всеукраїнської мережі осередків гендерної освіти. Стратегічним завданням цього центру є проведення гендерного аудиту в університеті.

Загальний аналіз щодо Критерію 7:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 7.

Фінансові та матеріально-технічні ресурси, а також навчально-методичне забезпечення освітньої програми забезпечують досягнення визначених освітньою програмою результатів. В повному обсязі ЗВО забезпечує освітню, організаційну, інформаційну, консультативну та соціальну підтримку здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньою програмою. Позитивними практиками є: безоплатний доступ до наукометричних баз даних періодичних видань Scopus та Web of Science. Існує чітка і зрозуміла політика і процедури вирішення конфліктних ситуацій.

Сильною стороною є функціонування Гендерного ресурсного Центру, розвиток інклюзивної освіти; розвиток наукової інфраструктури інфраструктури.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 7.

Недоліків не виявлено.

Рівень відповідності Критерію 7.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 7.

Експертна група вважає, що ОНП якісно відповідає підкритеріям 7.1.-7.6.

Критерій 8. Внутрішнє забезпечення якості освітньої програми:

1. Заклад вищої освіти послідовно дотримується визначених ним процедур розроблення, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду освітньої програми.

Результати вивчення нормативних документів ЗВО (<https://tinyurl.com/shfkuhv>) та спілкування із фокус-групою керівників дають підстави стверджувати, що у ЗВО діє політика та система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти. ЗВО створено відповідні процедури розроблення, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду освітньої програми, які представлено у наступних документах: «Положення про освітні програми вищої освіти Сумського державного університету» <https://tinyurl.com/ru3vvxk> (розділ 6), методична інструкція «Загальні вимоги до структури, змісту та оформлення освітніх програм» <https://tinyurl.com/vdq6lys> Аналіз показав: перегляд ОНП відбувається щороку і за потреби вносяться відповідні зміни. Слід зазначити, перша ОНП «Економіка» була розроблена у 2016 р. Загальний обсяг освітньої програми протягом всіх років складає 60 кредитів ЄКТС, 25% з яких – вибіркові компоненти. У 2019 р. внесено зміни до дисциплін циклу фахової підготовки і додано цикл практичної підготовки. Було переглянуто відповідність компонентів освітньої програми програмним результатам навчання, а також узгодження програмних компетентностей та компонентів освітньої програми; методи навчання, викладання та оцінювання.

2. Здобувачі вищої освіти безпосередньо та через органи студентського самоврядування залучені до процесу періодичного перегляду освітньої програми та інших процедур забезпечення її якості як партнери. Позиція здобувачів вищої освіти береться до уваги під час перегляду освітньої програми.

Згідно «Положення про освітні програми вищої освіти Сумського державного університету» (п. 6.3) <https://tinyurl.com/ru3vvxk> до процесу оновлення та модернізації ОП залучаються здобувачі вищої освіти. Під час зустрічей було підтверджено, що здобувачі є повноцінними партнерами процесу забезпечення якості освіти, думку яких враховують в процесі перегляду освітньої програми. Комунікація з аспірантами відбувається різними шляхами. Здобувачі долучаються до забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти, представники є в органах самоврядування, Раді із забезпечення якості СумДУ, Раді із забезпечення якості інституту (відповідні положення – <https://tinyurl.com/shfkuhv>). Під час розробки ОНП 2020 р. аспіранти Люльова Л. (і в 2019 р.) та Треус А. були членами робочої проектної групи. У 2018–2019 н. р. та 2019–2020 н. р. здійснювалось опитування здобувачів, результати яких представлено на сторінці кафедри <https://tinyurl.com/yc43vuFu> Згідно останнього опитування, що проводилось у google-формі, більшість респондентів повною мірою задоволені ОНП «Економіка». Результати анкетування здобувачів (яке проходить по закінченні модуля) враховують під час формування рейтингів викладачів, що в майбутньому впливає на заохочення останніх та наявність можливостей для реалізації в професії.

3. Роботодавці безпосередньо та/або через свої об'єднання залучені до процесу періодичного перегляду освітньої програми та інших процедур забезпечення її якості як партнери.

Роботодавці залучаються до процесу розробки та інших процедур забезпечення якості ОП, що відповідно прописано «Положенні про освітні програми вищої освіти Сумського державного університету» (п. 4.5.) <https://tinyurl.com/ru3vvxk> У складі робочої проектної групи ОНП представлені роботодавці: Горобченко Д. В. (2019

р.), Некрутенко О. В. (2020 р.). Також представники з числа роботодавців є зовнішніми рецензентами ОНП. На зустрічі зі стейкхолдерами було підтверджено, що в СумДУ функціонує Експертна рада роботодавців зі спеціальності 051 Економіка, протоколи діяльності якої представлено на сторінці <https://tinyurl.com/ybx8v2jm> З-поміж вказаних шляхів комунікації роботодавці, як і інші зацікавлені особи, можуть надавати зворотний зв'язок, звернувшись за посиланням <https://tinyurl.com/uxz3z3meh> Роботодавці долучаються і до освітнього процесу, наприклад, проведення занять; на жовтень заплановано вебінар із Домбровським В. С., про що власне повідомлено на сторінці кафедри.

4. Існує практика збирання, аналізу та врахування інформації щодо кар'єрного шляху випускників освітньої програми.

У відомостях про самооцінювання відзначається, що в майбутньому планується проведення опитування, коли будуть випускники ОНП "Економіка". Зважаючи на те, що в СумДУ вже майже 30 років існує аспірантура з економічних спеціальностей, на випусковій кафедрі практика дослідження кар'єрного шляху випускників є налагоджена і системна <https://tinyurl.com/y7mguoj7> Більшість випускників працевлаштовані у сфері освіти і науки (62%), чверть працює за наймом, дехто започаткував власну справу (8%), а 4% – працюють в органах державного управління та місцевого самоврядування. Випускників-практиків запрошують до проведення практичних занять та участі у профорієнтаційних заходах, залучають до розробки та вдосконалення ОНП.

5. Система забезпечення якості закладу вищої освіти забезпечує вчасне реагування на виявлені недоліки в освітній програмі та/або освітній діяльності з реалізації освітньої програми.

Політика забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти враховує позиції всіх стейкхолдерів, що дозволяє вчасно реагувати на виклики, які виникають в процесі освітньої діяльності. Рада із забезпечення якості СумДУ та Рада із забезпечення якості інституту функціонує згідно відповідних положень <https://tinyurl.com/shfkuhv> (п. 2.1., 2.2.) Аспіранти беруть участь у забезпеченні якості освіти через опитування та фокус-групи, що було підтверджено під час спілкування на зустрічах, тим самим реалізується принцип «студентоцентрованого навчання».

6. Результати зовнішнього забезпечення якості вищої освіти (зокрема, зауваження та пропозиції, сформульовані під час попередніх акредитацій), беруться до уваги під час перегляду освітньої програми.

Акредитація ОНП "Економіка" докторів філософії в СумДУ проводиться вперше. Показовим є те, що було враховано рекомендацію експертної комісії, яка здійснювала акредитаційну експертизу на цій же кафедрі, але на магістерському рівні ОПП «Бізнес-адміністрування» 23-25.01.2018 р. https://www.sumdu.edu.ua/images/content/general/accreditation/sumdu_prof_2rm_business-administration.pdf Згідно відомостей про самооцінювання кількість публікацій у виданнях, що входять до міжнародних науко-метричних баз даних, зокрема Scopus, у 2019 р. зросла на 39% порівняно із 2017 р. Аналіз «Зведеної інформації про викладачів» показав, що всі викладачі дисциплін циклу фахової підготовки (відповідно до своїх дисциплін) мають публікації у Scopus та/або Web of Science.

7. В академічній спільноті закладу вищої освіти сформована культура якості, яка сприяє постійному розвитку освітньої програми та освітньої діяльності за цією програмою.

Інституційна структура системи внутрішнього забезпечення якості в СумДУ складається із 5 інституційних рівнів, які максимально охоплюють учасників освітньої діяльності ЗВО, а також залучаються зовнішні стейкхолдери <https://tinyurl.com/tjmmsw6> На зустрічах із фокус-групами експертна група пересвідчилась, що стейкхолдери залучені до процедур забезпечення якості, вони розуміють важливість та роль своєї участі. Наукові і методичні заходи <https://tinyurl.com/ybvs7ndc>, які проходять в ЗВО, також сприяють забезпеченню професійного розвитку науково-педагогічного персоналу та аспірантів.

Загальний аналіз щодо Критерію 8:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 8.

У СумДУ сформована культура забезпечення якості вищої освіти, яка пронизує всі інституційні рівні. У ЗВО визначено та нормативно задокументовано всі необхідні процедури розроблення, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду освітньої програми. Здобувачі є повноправними партнерами забезпечення якості, позиція яких враховується (опитування, особиста взаємодія) під час перегляду ОНП. Роботодавці, науково-педагогічні працівники та працівники інших структурних підрозділів ЗВО також через відповідні механізми залучені до

забезпечення якості. СумДУ дбає про культуру академічної доброчесності. Приділяється велика увага професійному розвитку науково-педагогічних працівників (Центр розвитку кадрового потенціалу навчального закладу <http://crkp.sumdu.edu.ua/uk/>). Підтвердженням високої якості діяльності СумДУ є визнання закладу у світових та вітчизняних рейтингах <https://sumdu.edu.ua/uk/about-sumdu/rating.html>

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 8.

Недоліків не виявлено.

Рівень відповідності Критерію 8.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 8.

У ході акредитаційної експертизи встановлено, ОНП “Економіка” якісно відповідає підкритеріям 8.1.-8.7., недоліків щодо забезпечення даного критерію не виявлено.

Критерій 9. Прозорість та публічність:

1. Визначені чіткі і зрозумілі правила і процедури, що регулюють права та обов'язки всіх учасників освітнього процесу, є доступними для них та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

Основні нормативні документи університету систематизовано представлені на сайті <https://tinyurl.com/shfkuhv>, є доступні внутрішнім та зовнішнім користувачам. Під час безпосереднього відвідування ЗВО було встановлено: в університеті наявна потужна злагоджена система особистих кабінетів, яка в залежності від типу користувача відкриває певний набір можливостей для користування єдиною інформаційною платформою.

2. Заклад вищої освіти не пізніше ніж за місяць до затвердження освітньої програми або змін до неї оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті відповідний проект з метою отримання зауважень та пропозиції заінтересованих сторін.

СумДУ забезпечує оприлюднення ОНП “Економіка” <https://op.sumdu.edu.ua/#/programm/1237> Роботодавці, представники ринку праці, випускники та всі інші зацікавлені особи запрошуються до обговорення проектів. Відтак, пропозиції та зауваження можна надіслати на електронну адресу або ж заповнити активну google-форму.

3. Заклад вищої освіти своєчасно оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті точну та достовірну інформацію про освітню програму (включаючи її цілі, очікувані результати навчання та компоненти) в обсязі, достатньому для інформування відповідних заінтересованих сторін та суспільства.

Інформація про ОНП “Економіка” розміщена у Каталогі освітніх програм <https://op.sumdu.edu.ua/#/programm/1233> Нормативні документи освітньої програми і силабуси навчальних дисциплін (і каталоги вибіркового дисциплін) також розміщені у відкритому доступі на сторінці <https://econ.fem.sumdu.edu.ua/uk/entrants-n-students/learning/postgraduatestudents>

Загальний аналіз щодо Критерію 9:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 9.

Експертна група встановила, що ЗВО дотримується принципів прозорості та публічності у своїй діяльності. Такий підхід університету підвищує публічну довіру: зацікавлені сторони мають можливість дізнатись різні аспекти освітнього процесу, а також долучитись до нього.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 9.

Недоліків не виявлено.

Рівень відповідності Критерію 9.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 9.

Експертна група вважає, що ОНП якісно відповідає підкритеріям 9.1-9.3. Заклад дотримується принципів прозорості та публічності; в ході проведення акредитаційної експертизи недоліків не виявлено.

Критерій 10. Навчання через дослідження:

1. Зміст освітньо-наукової програми відповідає науковим інтересам аспірантів (ад'юнктів) і забезпечує їх повноцінну підготовку до дослідницької та викладацької діяльності у закладах вищої освіти за спеціальністю та/або галуззю.

Зміст ОНП відповідає пункту 27 «Порядку підготовки здобувачів ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою КМУ від 23 березня 2016 р. № 261 і забезпечує повноцінну підготовку здобувачів вищої освіти до дослідницької діяльності за спеціальністю та/або галуззю та викладацької діяльності та відповідає науковим інтересам аспірантів. Зокрема, експертна група засвідчила взаємозв'язок між змістом навчання (освітньої компоненти) і тематикою досліджень здобувачів наукового ступеня доктора філософії (науковою компонентою Аналіз показав, що структура ОНП «Економіка» відповідає порядку підготовки докторів філософії, включає в себе всі 4 складові ОНП. Цикл загальної підготовки забезпечується компонентами ОК1–ОК6, цикл фахової та практичної – ОК7–ОК9. Зазначимо, вибіркові компоненти також структуровано відповідно до логіки вище вказаних циклів. Обов'язковою дисципліною до вивчення, що забезпечує оволодіння іноземною мовою, є «Англійська мова академічного спрямування» (ОК5); до того ж здобувачі можуть продовжити вивчення іноземної мови, обравши її з числа вибірових дисциплін. ОНП «Економіка» сприяє розвитку у здобувачів «soft skills», логічним підтвердження чого є викладацька діяльність аспірантів. На фокус-групах (зустріч з НПП та резервна зустріч) було з'ясовано, що аспіранти беруть участь в організації конференцій, які проводяться в університеті, також долучаються до заходів бізнес-школи СумДУ «Youth&Business» <https://econ.fem.sumdu.edu.ua/uk/business-school> як учасники та організатори (члени організаційного комітету, модератори), тобто мають можливість апробувати та покращити свої «soft skills», зокрема працювати в команді, розвивати лідерські якості, самоорганізацію. Під час спілкування зі здобувачами було з'ясовано, що дисципліни ОНП відповідають їхнім науковим інтересам, сприяють забезпеченню професійного розвитку. Підготовка до викладацької діяльності забезпечується освітніми компонентами – ОК1, ОК3, ОК9, які в сумі складають 14 кредитів ЄКТС. Аспіранти можуть бути працевлаштовані на кафедрах на 0,5 ставки, що й було підтверджено під час зустрічей.

2. Наукова діяльність аспірантів (ад'юнктів) відповідає напряміві досліджень наукових керівників.

Перш за все варто відзначити: у переліку документів, що подаються вступником для участі в конкурсному відборі є дослідницька пропозиція на кожен ОНП окремо <https://vstup.sumdu.edu.ua/images/aspirantura/aspirantura2020.pdf> (п. 5.4), в якій вступник відзначає сферу наукових інтересів, наявні праці та досягнення. Враховуючи дослідницьку пропозицію відбувається відбір наукового керівника. Тематика публікацій викладачів є диверсифікованою. Темі дисертаційних робіт здобувачів релевантні науковим інтересам та публікаціям наукових керівників <https://econ.fem.sumdu.edu.ua/images/stories/menu/banners/nazvy.pdf> Спільні публікації є результатом наукової синергії здобувача та наукового керівника.

3. Заклад вищої освіти організаційно та матеріально забезпечує в межах освітньо-наукової програми можливості для проведення і апробації результатів наукових досліджень відповідно до тематики аспірантів (ад'юнктів) (проведення регулярних конференцій, семінарів, колоквиумів, доступ до використання лабораторій, обладнання тощо).

Аспіранти можуть представити результати наукових досліджень, як під час наукових заходів (конференції, форуми), які регулярно проводяться в СумДУ, так і за межами університету. Зауважимо, ЗВО має низку наукових видань. Активність участі кожного здобувача у наукових заходах знаходить відображення в Індивідуальному плані аспіранта та Звіті до його виконання. Варто відмітити практику проведення наукових семінарів для здобувачів <https://tinyurl.com/ybvs7ndc> Матеріальне забезпечення науково-дослідної діяльності аспірантів представлено вільним доступом до комп'ютерних класів та бібліотечних ресурсів.

4. Заклад вищої освіти забезпечує можливості для долучення аспірантів (ад'юнктів) до міжнародної академічної спільноти за спеціальністю, зокрема через виступи на конференціях, публікації, участь у спільних дослідницьких проєктах тощо.

В університеті створено відповідні умови для забезпечення міжнародної академічної мобільності (<https://tinyurl.com/shfkuhv> (п. 8.3.) у т. ч. «Положення про академічну мобільність здобувачів вищої освіти» <https://tinyurl.com/scksy8t>): участь у міжнародних грантових проєктах та проходження стажування. На зустрічі з аспірантами було підтверджено наявність широкої варіації можливостей та відповідна участь у міжнародній мобільності (Миненко С., Федина С., Кушнерьов О., Срібранець Ю.). Здобувачі мають публікації іноземною мовою. Показовим є те, що деякі з них мають публікації (статті та/або тези, а подекуди не одну) у виданнях, які індексуються у Scopus та/або Web of Science, що власне зафіксовано в Індивідуальних навчальних планах аспірантів (наприклад, Миненко С. <https://doi.org/10.3846/btp.2019.46>, Пономаренко О. [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16\(4\).2019.01](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16(4).2019.01), Доценко Т. <http://doi.org/10.21272/mmi.2019.3-24>).

5. Існує практика участі наукових керівників аспірантів у дослідницьких проєктах, результати яких регулярно публікуються та/або практично впроваджуються.

Наукові керівники аспірантів є активними дослідниками, залучають до наукових проєктів здобувачів. Свідченням високої якості виконання своєї професійної роботи є численні виграні проєкти та гранти. Поміж активностей, зазначених у <https://tinyurl.com/y7kstp6a> та відомостях про самооцінювання (розділ 10), слід додати перемоги у рамках конкурсу проєктів, що проводилися НФДУ <https://fem.sumdu.edu.ua/news-2/7006-vitaemo> та <https://fem.sumdu.edu.ua/news-2/7009-nni-fem-imeni-olega-balatskogo-lider-konkursu-naukovikh-proektiv-natsionalnogo-rivnya>

6. Заклад вищої освіти забезпечує дотримання академічної доброчесності у науковій діяльності наукових керівників та аспірантів (ад'юнктів), зокрема вживає заходів для виключення можливості здійснення наукового керівництва особами, які вчинили порушення академічної доброчесності.

Дотримання академічної доброчесності в університеті регулюється низкою нормативних документів <https://tinyurl.com/shfkuhv> (п. 2.3). У закладі проводяться численні заходи (круглі столи, семінари, конференції, вебінари <https://integrity.sumdu.edu.ua/uk/>), присвячені даній тематиці. За недотримання академічної доброчесності здобувачами та викладачами передбачено відповідальність згідно «Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин у Сумському державному університеті» <https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=fe3a1f9e-9c36-e911-9278-001a4be6d04a&kind=1> (п. 4). З'ясовано, що фактів порушення академічної доброчесності науковими керівниками аспірантів не було. Під час спілкування здобувачі продемонстрували свою обізнаність щодо дотримання принципів академічної доброчесності і програмного забезпечення, яке використовується для перевірки текстів на унікальність.

Загальний аналіз щодо Критерію 10:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 10.

Аспіранти, їх наукові керівники, викладачі програми є активними дослідниками, які регулярно публікують свої роботи (у т.ч. виданнях, включених до міжнародних баз даних) та беруть участь у вітчизняних та міжнародних проєктах. Також слід відмітити наявність тісної комунікації та довірливих взаємовідносин між здобувачами та науково-педагогічними працівниками.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 10.

Недоліків не виявлено.

Рівень відповідності Критерію 10.

Рівень А

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 10.

Експертна група вважає, що ОНП якісно відповідає підкритеріям 10.1.-10.6. Недоліків щодо реалізації критерію 10 на досліджуваній програмі не виявлено.

IV. Інші спостереження

У цьому розділі експертна група може викласти інші спостереження, пов'язані із освітньою програмою, освітньою діяльністю за цією програмою або процедурою проведення акредитації.

дані відсутні

V. Підсумки

На думку експертної групи, підстави для прийняття рішення про відмову в акредитації ОП, не пов'язані із відповідністю Критеріям оцінювання якості освітньої програми, **відсутні**.

За результатами акредитаційної експертизи експертна група вважає, що освітня програма відповідає Критеріям за наступними рівнями відповідності:

Критерій 1. Проектування та цілі освітньої програми	А
Критерій 2. Структура та зміст освітньої програми	А
Критерій 3. Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання	А
Критерій 4. Навчання і викладання за освітньою програмою	А
Критерій 5. Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність	А
Критерій 6. Людські ресурси	А
Критерій 7. Освітнє середовище та матеріальні ресурси	А
Критерій 8. Внутрішнє забезпечення якості освітньої програми	А
Критерій 9. Прозорість та публічність	А
Критерій 10. Навчання через дослідження	А

За результатами акредитаційної експертизи рішенням експертної групи є **акредитація з визначенням "зразкова"**.

Додатки до звіту:

Документ	Назва файла	Хеш файла

***

Шляхом підписання цього звіту ми стверджуємо, що провели акредитаційну експертизу у повній відповідності із Положенням про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, та інших актів законодавства, а також здійснювали свої функції добросовісно, неупереджено і добросовісно.

Документ підписаний кваліфікованими електронними підписами.

Керівник експертної групи

Медвідь Вікторія Юріївна

Члени експертної групи

Халіна Вероніка Юріївна

Шандар Анна Михайлівна